

SISSEJUHATUS

Kool saab tulemuslikult kujuneda lapse haridust ja arengut soodustavaks teguriks ainult siis, kui ta ühendab oma pingutused perekondade¹ ja teiste ühiskondlike institutsioonide taotlustega, et koostöös moodustada haridussüsteemi.

Tarbimisühiskonna väärtuste pealetung, mis aktualiseerib esmase hüve püsiväärtuste ees, muudab ühtselt toimiva ja harmoonilise haridussüsteemi iseenesliku kujunemise üha utoopilisemaks.

Niinimetatud pluralism ja demokraatia pähe pakutav tingimusteta tolerantsus väärtussüsteemis teevad võimalikuks ühiskondliku kokkulepluse ainult materiaalsel pinnal.

Tänases Eestis ei ole haridus üheselt mõistetav vaimne kvaliteet:

haridussüsteem on taandatud ametkondlikus asjaajamises koolivõrgule ning haridus õppekavas määratletud normide kogusummale².

Eetikakriis kui nähtus ühiskonnas toob kaasa vägivalla kui nähtuse koolis.

Vastuoludes kasvav pinge avaldub ühtviisi nii koolistressina, isikute enesele suunatud vägivallana kui ka teistele suunatud agressiivsuse – koolivägivallana.

Terve mõistuse seisukohalt tundub, et selline olukord saab tekkida vaid ebasobivate asjaolude kokkulangemise pinnal. Ometi on ajaloost teada koolkondi, kes on eesmärgi ühiskonnas just destruktiivselt püstitanud.

Niisiis, kuidas üles ehitada kooli ühiskonnas, kus on fetišeeritud hedonistlik eluhoiak, pealesurutud tarbimine, homoseksualism jne; kus laste arv, kes kasvavad tervikperede, omaenda isa ja ema hooles on üha vähenenud, nii nagu on vähenenud ka sündivate laste arv³; kus ootuspäraselt on ennustatud narkomaania ja koolivägivalla kasvu ja kus tõepoolest julgemadki negatiivsed prognoosid on hakanud täituma?

Kool seisab abituna, ilma teiste ühiskondlike institutsioonide toetuseta, nõudmise ees võidelda tagajärgedega⁴.

Et vastu astuda sellele tarbijaliku ideoloogia destruktiivsele toimele, seadsid VHK rajajad eesmärgiks sellise kasvukeskkonna loomise, kus võiks kasvada terve, ennast ja teisi austav inimene, kes oleks võimeline ka vastutama enda eest ning sooviks ja tahaks toetada elamisväärse ühiskonna formeerumist. Kuna Eesti asub Euroopa kristliku kultuuri areaalis, tuleb tõdeda, et nii või teisiti on väärtussüsteem, mis tagab loova ja hoidva ellusuhtumise selles keskkonnas, seotud kristliku traditsiooniga. Vastavalt on ka VHK põhikirjaliselt deklareeritud kristlikke väärtusi toetava haridus- ja kultuurikeskusena.

¹ Canon Law. Can. 796 § 2

² Põhikooli ja Gümnaasiumi seadus

³ Probleem, millest ajakirjanduses omakorda räägitakse dominantselt kui tehnilisest ja materiaalsest, mitte spirituaalsest probleemist.

⁴ Canon Law . Can. 799

VHK HARIDUS- JA KULTUURIKONTSEPTSIOONI ALUSED⁵

- §1 Haridus peab võimaldama inimesele ettevalmistuse viljakaks ja mõtestatud eluks ühiskonnas (ja seda ühtlasi praktiseerima ka koolis), aitama tal oma inimsust täielikumalt realiseerida.
- § 2 Kristlase jaoks ei saa hariduse ülalnimetatud ülesannet lahutada tema ettevalmistusest täisväärtuslikuks kristlikuks eluks, mis on suunatud Jumala ja ligimese teenimisele ja mille lõppeesmärk on igavene elu uues loodus.
- § 3 Haridus peab aitama inimesel lülituda ajaloo jooksul kujunenud rahvuslikku ja maailmakultuuri, mis kannab üldnimilikke kristlikke väärtusi.
- § 4 Haridus peab andma inimesele kindla aluse iseenese, oma perekonna, ühiskonna ja kogu loodu kujundamiseks tõe ja armastuse vaimus.
- § 5 Haridus peab toetama inimese terviklikku arengut, st. peab arendama teda nii kehaliselt, hingeliselt kui vaimselt, nii tema mõistust, tahet kui südametunnistust, nii tema enese isiksust kui ka tema avatust teistele.
- § 6 Haridus peab aitama inimesel kujundada õiget väärtuste hierarhiat, milles domineerivad sellised vaimsed väärtused nagu armastus, tõe ja õiglus, milles materiaalsed väärtused teenivad vaimseid ja ajalikud igavesi.
- § 7 Igal inimesel on õigus oma usule vastavale haridusele, mis aitab tal kujundada terviklikku ja harmoonilist maailmapilti, mis toetub tema usule, lähtub sellest ja kinnitab seda.
- § 8 Iga inimese vabadus oma õiguste ja võimete realiseerimisel on piiratud austusega teiste õiguste vastu ja peaks olema suunatud isiklikule täiustumisele ühise hüve raames.

Praktilised järeldused VHK jaoks:

1. Igal õpilasel on õigus vanemate poolt valitud konfessionaalsele haridusele, mis süvendab ja kinnitab tema usku ning juhib teda tihedamale osadusele kiriku (koguduse) elus.
2. Moraaliõpetus ja käitumisnormid koolis peavad lähtuma ligimesearmastuse ja inimväärikuse austamise põhimõtetest.
3. Õppekavad ei tohi olla vastuolus kristlike tõdede ja väärtustega.
4. VHK töötajad ja õpilased ei tohi seada kristlikke tõdesid ja väärtusi kahtluse alla, neid ignoreerida või naeruvääristada.

⁵ Vastu võetud Vanalinna Hariduskollegiumi Suvekonverentsil, 8. juuni 1993. a.

VHK MISSIOON: ELUKULTUURI HOIDMINE⁶

VHK ühendab endas väga erineval maailmavaatelisel positsioonil olevaid inimesi, kuid kes kõik suhtuvad respektiga kristlikku väärtussüsteemi.

Missiooni määratledes tugines VHK Consilium VHK kultuuri- ja hariduskontseptsioonile.

Teadvustades VHK missioonilise ülesandena elukultuuri hoidmise rõhutame, et VHK ülesandeks on toimida elu toetavalt kõige laiemas mõttes, st toetada kasvatuses tarkust, hoolivust, õiglust, meelekindlust ja mõõdukust kui väärtusi, mille järgimine aitab kaasa elu väärtustamisele ja püsimisele.

Elukultuur on määratlus, milles saavad kokku leppida erinevatelt lähteaspektidelt koostöös olevad inimesed. Mittekristlaste jaoks on see määratlus mõtestatav elu toetamisena üldhumanistlikus mõttes, kristlaste jaoks on mõiste kindla sisuga, nagu ta on määratletud kirikudokumentides.⁷

Niipea kui VHK-s hakkab domineerima taotlus luua üksnes “hea kool”, näha väärtusena iseeneses oma tegevust, lahus tema toimest perekondadele ja ühiskonnale, tuleb tõdeda, et VHK on minetanud oma missioonilise taotluse ja sellisena ka võime toimida kvaliteetse haridusasutusena.

Koolil on võimalik missioonilist ülesannet täita vaid siis, kui tal on olemas selgelt väljendatud pedagoogiline kontseptsioon, mis annab aluse sarnast väärtussüsteemi toetavatel perekondadel kooliga liituda. Sel viisil kujunevad üksikud vanemad koolikogukonna osaks.

⁶ VHK Consiliumi arendusseminar 6.-7. veebruar 1998, Randvere

⁷ Pope John Paul II, Encyclical Evangelium Vitae, The Gospel of Life.

KOOLIKOGUKONNA ÜLESEHITAMINE KUI VHK PEDAGOOGILISE KONTSEPTSIOONI OSA

Kooli kristlik kontseptsioon saab muutuda deklaratsioonist tõelisuseks vaid koolikogukonna kaudu, kuhu kuuluvad nii õpetajad, õpilased kui ka nende vanemad. Osaledes igapäevases koolielus on raske otsustada, kuid võrd see tegelikkuses õnnestub, eriti kui arvestada, et nii vanemad kui ka õpetajad tulevad nõukogude ühiskonnast. Deklareerides kooli suundumust kristlikuna peame selle eesmärgi tegelikuks saavutamiseks üles ehitama koolikogukonna, kes seda taotlust jagab. Alles seejärel aktualiseeruvad pedagoogilise kontseptsiooni väljaarendamisel õppekavad, õppematerjalid, meetodid, distsipliinisüsteem ja palju muud.

Vanemate kogukond

Kristlik kool saab efektiivselt toimida ainult siis, kui ta toetab perekonda kui esmast harijat (lapse hariduse eest esmast vastutajat). Käsitledes vanemaid esmaste harijatena eeldame, et nad on kooli valinud perekonna kasvatusideoloogia jätkuna, soovist kasvatada oma lapsi kristlastena.

Meie kooli ülesandeks on sel juhul aidata kultuurilise järjepidevuse taastamist toetavatel perekondadel täita oma missioonilist ülesannet, taaselustada Eesti ühiskonnas kristlikke väärtusi ja ületada eetikakriis⁸. Samal ajal on teada, et aktiivsete kirikuliikmete arv Eestis on väga väike. Paljud vanemad, pärandina nõukogude ajast, ei ole veel vajalikul määral valmis enda peale võtma vastutust lapse hariduse eest.

Meenutagem, et kool oli nõukogude ajal unifikatsioonitund ja toimus ideoloogilise vahendina. Perekondadel ei olnud antud võimalust kaasa rääkida laste hariduses.

Taasiseseisvumine tõi kaasa küll formaalse vabanemise, kuid ühtlasi tõi kätte võidetud valikuvõimalus seda selgemini esile abituse, võimetuse määrata oma ideoloogilist kuuluvust nii üksikisikute tasandil kui ka haridussüsteemis. Manipuleeritavatena üles kasvanud inimesed ei olnud harjunud käsitlema ennast aktiivse algena (subjektina), kellel on moraalne õigus ja kohustus teha valikuid hea ja kurja vahel, otsustada ja vastavalt ka vastutada oma tegude eest.

Et selgitada, kuid võrd meie vanemad tegelikult toimivad väärtushinnangutelt ühtse koolikogukonnana, viisime läbi uuringu II-IV klassi peredes 1999. aasta kevadel⁹. Küsitluses selgus, et 58% perekondadest pidas vähemalt üks vanematest ennast kristlaseks, ligikaudu 40% arvasid, et nad ise lähtuvad kasvatuses kristlikust maailmavaatest (võrdle: 2,5 % pidasid kasvatuseliseks materialistlikku maailmakäsitlust, paljud perekonnad polnud oma maailmavaatelise taotluse üle kasvatuses arutlenud). Kristlike väärtuste edastamist kooli usuõpetuse raames eeldas kolmveerand vanematest (ükski vanem ei arvanud, et maailmavaade ei ole kooli küsimus, küll aga oli vanemaid, kes toetasid n. ö. pluralistlikku lähenemist, mis annab teadmisi erinevatest usunditest, kuid ei orienteeru lapse enda maailmavaate ülesehitamisele).

Huvitav on asjaolu, et kooli lapsevanemad hindasid oma "kristlikkuse" astet tunduvalt kõrgemaks kui endi vanemate oma. Nii võib öelda, et ka VHK vanemkonnas on

⁸ Vt. Kiriku missioon ühiskonnas. Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku ühiskondlik-poliitilised taotlused, Tallinn, 1998.

Canon Law. Can. 795

⁹ Perekonna koht ja osa kristliku kooli kujunemisel post-sovetlikus Eestis. Vanalinna Hariduskollegiumi näite varal. Uuringu aruanne. Tallinn, 1999.

märgata teatud püüdlust kristlike väärtuste taaselustamise poole. Selles osas saavad kool ja vanemate kogukond olla partneritena loovas diskussioonis kooli vaimse palge väljakujundamisel.

On ka ilmnenu, et osa vanemaid, kes ise kirikusse ei kuulu, soovivad, et nende lapsed kasvaksid tuginedes kristlikule väärtussüsteemile. Vanemate seisukohtade analüüs uuringus tõi ilmsiks, et enamik vanemaid on valinud kooli, soovides oma lapsi kasvatada kristlastena, või vähemalt soovides, et nende kasvatus tugineks kristlikule väärtussüsteemile, sh eetikale. Samal ajal on vanemate endi roll selle taotluse realiseerimisel suhteliselt nõrk, kuna nende enesemääratlus näib tuginevat rohkem soovidel kui igapäevase praktikaga seotud tegelikkusel.

Paljudele peredele võib kool olla üheks oluliseks (võimalik, et ainsaks) reaalseks kokkupuutepunktiks vaimse väärtusmaailmaga. Selles kontekstis tähtsustub ka VHK andragoogiline roll, teadlik tegevus kultuuri- ja hariduskeskusena, mis aitab vanematel, kes seda soovivad, teadvustada väärtushinnanguid, kohtuda erinevate kunstide kaudu kristliku väärtussüsteemiga.

Tänapäeva maailmas aktualiseerub vajadus kooli ja pere koostööks kasvatuses veel teiseski seoses: vajadus reaalselt toetada perekondi laste valmisoleku kujundamisel stabiilse pere loomiseks tulevikus. Seda ka meie koolis.

Pereandmed näitavad, et kolmandik lastest ei ela koos oma isaga ja 2/3 isast lahus elavaid lapsi kasvatab vaid ema. Paljudel lastel on keerulised peresuhted, kuna nende vanematel on olnud ka eelnevaid perekondi.

Lahutatud perekondades on lisaks vaimsetele pingetele ka majanduslik olukord ja ajaline võimalus lapsega tegelemiseks mõnevõrra halvemad ning seetõttu on üksikema kindlustunne lapse kasvatajana väiksem võrreldes täisperekonnaga.

Veerand õpilastest, olles kasvanud üksikvanemaga peres, on tõsiselt raskendatud situatsioonis, saavutamaks valmisolekut tulevaseks tasakaalustatud pereeluks.

Võib öelda, et antud olukorras vajaksid peaaegu pooled peredest kooli erilist tuge, et aidata poistel ja tüdrukutel omandada soorolli ja perekonda hindavat väärtussüsteemi ning kujundada valmisolekut tulevaseks pereeluks.

Õpetajate kogukond

Kooli näo kujundamisel on võtmeks õpetajaskond. Just selle tõttu on küsimus õpetaja osast kasvatajana tänases situatsioonis üks raskemaid probleeme koolis.

Ühest küljest esindab õpetajaskondki okupatsiooniaja pärandina vastuolulist väärtussüsteemi, teisest küljest on õpetaja elukutse materiaalsele orienteeritud ühiskonnas madalalt väärtustatud ja tihti taandub küsimus sellele, kas üldse on võimalik leida vajalikul hulgal õpetajaid. Sellise situatsiooni lahendamisel on kool ühiskonnas üksi jäetud.

Iseregulatiivselt on kujunenud nii, et kristliku maailmapildi esindajad, olles olemasolevates tingimustes kannatlikud ja järjepidevad, on võtnud enda kanda raskuse, mida neilt puht ametialaselt nõuda ei saaks.

Oluline koht õpetajate kogukonna formeerumise toetamisel on VHK Consiliumi liikmetel, kes igaüks oma osakonda, programmi või teenistust juhtides on oma töötajate teenistuses VHK missiooniliste ülesannete täitmisel.

VHK organisatsiooniline ülesehitus isiksuse arengut ja elukestvat õppimist toetava keskkonnana ning kultuurikeskusena on loonud hoolimata vähe toetavast ühiskondlikust kontekstist suhteliselt soodsad tingimused noortele, otsingulistele inimestele õpetaja elukutse leidmiseks ja väärtustamiseks. Nii võib öelda, et VHK

õpetajaskonnas on palju andekaid noori arenemisvõimelisi inimesi, kes tahavad olla õpetajad ja kelle lojaalsus VHK-le avaldub maailmavaatelistes otsingutes VHK missioonilisi taotlusi silmas pidades.

VHK koolikontseptsiooni määratletus annab igale õpetajale võimaluse kaaluda selle vastavust oma tõekspidamistele ja otsida oma sisemist valmisolekut püstitatud missioonilisi ülesandeid täita. Nii kujuneb õpetaja, juhul kui talle deklareeritud põhimõtted on vastuvõetavad, tõetunnendamisele orienteeritud isiksusena diskussioonipartneriks VHK pedagoogilise kontseptsiooni väljaarendamisel.

Seni siiski väga erinevate suundumustega õpetajate igapäevasele koostööle ühiste eetiliste aluste leidmiseks on õpetajaskonna poolt vastu võetud *Codex Magistri*¹⁰.

VHK õpetajate kogukonnas puudub siiani maailmavaatelist positsiooni määratlev uuring. Kristlike põhimõtete järgimine VHK-s eeldab esmasena valikuvabaduse aktsepteerimist.

Kui mingil põhjusel õpetaja leiab, et pakutud võimalus siiski ei vasta tema veendumustele, siis austades iga isiku valikuvabadust, püüab VHK aidata leida sel inimesel võimaluse realiseerumiseks talle sobivamates tingimustes.

Õpilaste kogukond

VHK-s ei ole orientatsiooni eriti edukate õpilaste koondamiseks ja edutute tingimusteta väljaheitmiseks selleks, et saavutada kooli “head mainet”.

Küll on aga koolis väärtustatud **anne** kui and, mida igäühel on kohustus hoida ja toetada ning kasutada väärilt.

Põhikool

- Pool VHK Põhikooli õpilaskontingendist on vastu võetud muusikakatsete alusel. Nendest kujunevad koorid ja muusikakollektiivid, kes elustavad keskaegse muusika ja folklooritraditsioone ning on sellega üheks lülits väärtussüsteemide taastamisel ja hoidmisel.
- Erineva keelelise ja matemaatilise andekusega õpilastel on võimalus areneda vastavalt oma võimetele selleks loodud tasemegruppides.
- Samuti on põhikooli õpilaskontingendis hulgaliselt käeliselt andekaid lapsi, kes töötades töökodades aitavad hoida Ladina Kvartali kultuuriipiirkonna käsitöötraditsioone.

Gümnaasium

Ka Gümnaasiumis on võimalused õppimiseks väga erineva andestruktuuriga (reaal- ja humanitaarsuundumusega) lastel (erialaselt on rõhuasetus muusikal, kunstil, folklooril ning teatril VHK huvikoolide vahendusel).

Gümnaasiumisse võetakse eelisjärjekorras vastu VHK Põhikooli õpilased, kes on lõpetanud IX klassi, tingimusel, et

- VHK Gümnaasiumis on võimalused nende eripära väljaarendamiseks ja neile soodsate arenguvõimaluste loomiseks

¹⁰ Vt. Tagapool ptk. *Codex Magistri*

- õpilasele ja tema perekonnale on VHK orientatsioon kristlikule väärtussüsteemile sobiv ja toetav
 - õpilasel on kujunenud piisav sisemine distsipliin, et olla valmis õppima, suhtlema ja nõudmisi arvestama avatud, valikuid võimaldavas ja isereguleerivas keskkonnas
- Teiste koolide IX klasside lõpetajaid võetakse vastu VHK õpilaste poolt täitmata kohtadele, lähtudes eelpool toodud kriteeriumitest, kusjuures eelistatakse maakoolide lõpetajaid, kelle edasiõppimisvõimalused kodukohas on piiratud.
- Vastuvõtul püütakse luua võrdsed võimalused erinevatele sugupooltele, lähtuvalt nende eripärast.
- VHK gümnaasistilt kui tulevaselt haritlaselt eeldatakse kõrget enesedistsipliini, orienteeritust kooli korra järgimisele ja tervetele eluviisidele. Noored, kes on vabal tahtel liitunud väärtussüsteemiga, mis eeldab valikute tegemist ja ebaolulisest loobumisest elu põhiväärtuste nimel, suudavad kujundada sõbraliku ja pingeta õhkkonna tegelikus koolielus ja suhtlemises kui eelduse loominguksusele.

VHK huvikoolid (Muusikakool, Kunstimaja, Muusikamaja)

VHK huvikoolide õpilased, kes vanuseliselt kuuluvad üldhariduskooli, õpivad valdavas enamuses VHK Põhikoolis ja Gümnaasiumis. Kuid ükski koolidest ei tööta suletud süsteemina: neis õpib ka lapsi väljaspoolt VHK Põhikooli ja Gümnaasiumi. Huvikoolides ja ringides osalevad ka eelkooliealised lapsed ja täiskasvanud. Eesmärgiks on põlvkondade piire ületav tegevus, olgu siis professionaalsuse taotlusega või lihtsalt isiksuse arengut toetav tegevus suhtlemise ja pingete maandamise kaudu kunsti vahendusel.

Iga laps on mingis valdkonnas andekas. Samal ajal on paljud mingis valdkonnas nõrgad. Koolis õpivad ka puuetega lapsed. Saavutades hoolivuse, kus iga õpilast võetakse vastu nii nagu ta on ja kus igaüks püüab olla nõudlik iseenda vastu lähtudes oma võimalustest, kujuneb õpilaskogukond, kes võib tunda end turvaliselt ja julgelt. Nii saab iga õpilane kujuneda isikupäraseks, professionaalsusele orienteeritud ja loominguksuseks inimeseks, kes suhtub vastutustundlikult nii endasse kui teistesse ühise väärtussüsteemi alusel.

KULTUURIKESKKONNA LOOMINE KUI VHK PEDAGOOGILISE KONTSEPTSIOONI OSA

Iga inimene esindab ühes või teises seoses kultuuri, milles ta on kujunenud. Tänapäeva maailma iseloomustab kultuuripildi killustumine, väärtussüsteemide heterogeensus ja hägustumine. See omakorda kajastub vastuoludena isiksustes, kes seda kultuurisituatsiooni esindavad.

Nii ei saa üles ehitada sihipärast hariduskontseptsiooni arvestamata kultuurikeskkonna toimet: toetust või destruktsiooni koolituses taotletava suhtes. Arvatakse, et inimene omandab oma haridusest vaid umbes 20% teadliku õppimise kaudu koolis; ülejäänud formeerub kultuurikeskkonna toimel, milles ta kasvab.

Seega efektiivne võib olla vaid kool, mis

- toetab (nagu me eespool käsitlesime) perekonna kasvatustaotlusi,
- asub väärtussüsteemis, mille järjepidevuse hoidmisel kool ise on üheks lülis või
- püüab luua kultuurikeskkonda, mis toetaks kooli haridustaotlust üles ehitada nii üksikisikute kui ka nende kooselu olemust mõtestav väärtussüsteem.

VHK on loodud kultuuri- ja hariduskeskusena, kus kumbagi - kultuuri ega ka hariduse poolt - ei saa teisest olulisemaks pidada. Aktiivne kultuurielu aktualiseerib erinevad tegevusvaldkonnad ja aitab loomingu vahendusel t õ e o t s i n g u t e s seonduda eri valdkondade vaimueliidil: muusikatel, kunstnikel, teadlastel, vaimulikel, lavastajatel, õpetajatel.

Erialade integratsioon loob iseregulatiivse eelduse elukestvaks õppimiseks ja isiksuse avatuseks: arenguks. Arenev õpetaja omakorda on arenguvõimelise õpilase kujunemise eelduseks.

Teadlik vaimse keskkonna kujundamine, õpetajate avatus ja arenguvõimelisus on omakorda õpilase arengu oluline tingimus: näib, et alternatiivideta tee meie ühiskonnas isiksuse kokkupuuteks väärtussüsteemiga, mis on orienteeritud tarbimise asemele loomisele ja otsingule. Ehk teisiti öeldes: alternatiivideta tee pedagoogiliselt toimiva keskkonna loomiseks ja tulemusliku haridussüsteemi rajamiseks.

VHK kui kultuurikeskuse kujundamises on olnud erinevad etapid: 1986. a asutati väärtussüsteemide muudatusest huvitatud haritlaskonna initsiatiivil munitsipaalasutusena Muusikamaja. Muusikamajja koondunud inimesed rajasid idee arendamiseks erinevad tulevikusuunad, mille põhjal loodi 1991.a uus struktuur, Vanalinna Hariduskolleegeium. Edasine piirkonna areng eeldas kodanikeinitsiatiivi osa kasvu. Sellega seoses kujunesid kodanikeühendused, fond HEREDITAS ja Miikaeli Ühendus. Et kavandatud taotlused muutuksid kitsa kultuuriringkonna projektist üldrahvaliku tähtsusega liikumiseks väljundiga rahvusvahelisele tasandile, ühendati ühtseid eesmärke taotlevad initsiatiivid uuel tasandil Ladina Kvartali nime alla laiemaks projektiks. Ladina Kvartali projekt on avatud kõigile initsiatorgrupi missioonilisi taotlusi jagavatele organisatsioonidele ja üksikisikutele.

Kultuurielu toime VHK haridussüsteemile

Erinevate kultuurieluvaldkondade tegevus integreerub VHK-s ühtseks kultuuri- ja hariduskeskkonnaks VHK *Consiliumi* poolt koordineeritud programmide kaudu.

Programmid läbivad VHK allüksusi ("Aiake", põhikool, gümnaasium, muusikakool, Kunstimaja, Muusikamaja jne) ning aitavad erialaseid jõude integreerides säilitada

professionaalsus programmis käsitletavas tegevusvaldkonnas. Vastasel juhul killustuks olemasolev potentsiaal piiratuna allüksuste võimalustest.

Muusikaprogrammi kaudu on loodud professionaalne ja isiksuse arengut toetava muusika-alase koolituse süsteem, mille tegevusel formeeruvad erinevad professionaalsed või professionaalidega koostöös olevad kollektiivid, kui ka kuulajaskond, kes pakutud väärtustele tundlik on. See omakorda teeb võimalikuks kõrgel tasemel kontsertelu kui kanali, ühe tee väärtussüsteemide ülesehitamisel iseseisvuvus ühiskonnas. Selle raames on loodud VHK Muusikakool rõhuasetusega varasele muusikale ja folkloorile, käivitatud erinevad meistriklässid, loodud koorid ja orkestrid. Muusikamaja algusaastatel formeerunud varase muusika ansambel LINNAMUUSIKUD on kujunenud selles tegevuses koolkonda rajavaks.

Suurimaks probleemiks jäävad aga pikemaajalised protsessid: see on nõudluse tekitamine oma ühiskonnas. Kuid kindlasti on vastuvõtuvalmiduse vahendajaks eesti ühiskonnas ka selle tegevuse tunnustatus piiri taga. Ühiskonnas tervikuna sõltub võime vastu võtta spirituaalseid väärtusi põhiliselt haridusest, seega VHK haridustegevuse edukusest ja vanemate ning teiste koolide soovist kasutada ära VHK kogemust.

Analoogiliselt muusikaprogrammiga tegutseb **teatriprogramm**, mis püüab suunata algkooli laste esimesi katsetusi, korraldada läbi teatriõpingute eneseleidmist gümnaasistide seas ja seondada seda eksperimentaalteatriga THEATRUM, mille kaudu see suundumus leiab juba sügavama kõlapinna terves ühiskonnas ja Eesti teatrielus.

Kunsti- ja käsitööprogrammile on VHK-s väga palju tähelepanu pööratud. On loodud töökojad ja ateejed, millel on oluline roll kultuurikeskkonna kujundamisel.

Kaunitel kunstidel on kindel koht lapse hariduses.

Esmaoluline on kunsti relaksatiivne ja taastav toime lapse kujunemisel. Kunst haarab kaasa isiksuse emotsionaalse poole; kunstiline läbielamine maandab stressi ja aitab kaasa isiksuse terviklikkuse kujunemisele. See on eriti aktuaalne tänases koolis, kus pidevalt kasvab omandamist vajava kaleidoskoopilise info hulk.

Kunsti üks olulisi funktsioone on ka õpitava teadmise personaliseerimine.

Nii näiteks tajuti vanasti ajalugu läbi lähedaste inimeste jutustuste, kus sündmused seondusid eelnevate põlvkondade isiklike läbielamistega. Emotsionaalne seos muutis ajaloolised sündmused lapsele isiklikult oluliseks ning pani ta käituma tuginevalt eelnevate põlvkondade kogemustele.

Tänane kooli ajalugu on õppija jaoks faktide rida, mis talle isiklikult korda ei lähe. Kui õppija kohtub ajalooa, kujustades seal olnut joonistades, maalides või näideldes, siis ajalugu personaliseerub jällegi. Nii loob kunst tee teadmiste vahendamiseks isikliku, personaalse ruumi osaks ja on selles mõttes asendamatu õppeprotsessis.

Üldtunnustatum on kunsti tähtsustamine lapse arengus tema refleksiivse ja tunnetusmaailma ülesehitava funktsiooni osana. Vastandades kunstilist ja teaduslikku; kujundlikku ja verbaalset, kujuneb lapsel adekvaatne ettekujutus maailmast ning areneb tema loomingulisus. Kunst kujundab visuaalse keele; muusika vastuvõtlikkuse helide maailmale. Kunstnikud loovad semantilise ruumi, mis on inimesele enese väljendamiseks, suhtlemiseks ja teiste mõistmiseks oluline.

Mitte vähem oluline võrreldes kaunitel kunstidega on **käsitöö** osa lapse kujunemisel.

Käsitöös olulisel käelisel tegevusel on unikaalne toime peenmotoorikale, mis omakorda ei taga mitte ainult käelise osavuse, vaid on seotud ajukoore ja selle kaudu mõtlemise arenguga tervikuna.

Mitte vähem oluline pole käsitöö sotsiaalne funktsioon. Kui inimene suudab midagi ise teha, mõistab ta teiste tööd ja pingutusi ning kujuneb koostöövõimeliseks ühiskonnaliikmeks. Oskus midagi teha loob ka toimetulekutunde ja on nii eriti oluline tänases ühiskonnas positiivse enesehinnangu formeerumisele ning sotsiaalsetest pingetest tuleva stressi tasakaalustajana. Käe areng ja töö on olulised inimlikkuse kujundajad ja seda ei saa ära unustada ka koolis. Kui inimene puutub kokku tööga (ja käsitöö seda võimaldab), siis on oluline alus selleks loodud, et ta suudab toime tulla iseendaga ja oma koha leidmisega ühiskonnas.

Nii on meie kooli juures oluline koht töökodadel. Nad on igati ennast õigustanud: nii kompensatoorseks tegevuseks kui ka professionaalsuse kujundamiseks. Seda nii laste kui ka nende vanemate ja õpetajate juures.

Kõik need on väga olulised aspektid, mille tõttu Vanalinna Hariduskolleeegiumis on kunstidel ja käsitööl suhteliselt suur rõhk laste ja noorte õppe korraldamisel. Inimese ruumi, värvi, heli ja kujundikasutuse kaudu võib teha olulisi järeldusi tema psühholoogilise ja isiksusliku eripära kohta.

Väärtussüsteemi tervikuna käsitleb **kristliku kasvatuse programm**, mis läbib erinevaid tegevusvaldkondi alates muusikast, kunstist ja teatrist ning lõpetades usuõpetuse, perekonnaõpetuse ja filosoofia tundidega. Seda ideed tervikuna Ladina Kvartalis esindab kõige selgemalt TRIALOGOS kui festival, mis ühendab vaimueliiti eri valdkondade suhtluses.

Programmiline tegevus peaks aitama pea kõikides valdkondades ühendada nii vaimsed jõud kui ka leida koostöös ja vahendeid säästes ressursse oma taotluste realiseerimiseks. Nii töötavad peale muusika-, teatri-, kunsti ja käsitöö- ning kristliku kasvatuse programmi keelte programm, folklooriprogramm, liikumisprogramm ja paljude erialade ainesektsioonid, ilmutades rohkem või vähem sünergilisi taotlusi oma valdkonna edendamisel ja liitmisel teistega ühtseks elamis- ja suhtlemisvääreks keskkonnaks.

DISTIPLIINISÜSTEEM

Distsipliini on mõistetud kui pedagoogilist süsteemi, mis toetab last tema arengus, aidates tal kujuneda isiksuseks, kes suudab püstitada ja saavutada eesmärgid ning kes on võimeline oma elu tahtlikult korraldama ja ennast valitsema oma eesmärkide saavutamisel. Seega on distsipliini käsitletud eeskätt enesedistsipliini kujundamise teena ja inimese tahtelise poole formeerumise toetusena.

Tahte, enesedistsipliini ja distsipliini mõistega on väga tihedalt seotud enesehinnangu mõiste, kuna enesest lugupidamine ja eneseväärikus on võtmeküsimused tahte ja enesedistsipliini formeerumisel.

Õpetaja ülesandeks on professionaalina avastada igas lapses see hea, millele toetudes üles ehitada tema enesehinnang ning saavutada tema eneserespekt. Laps ise ei saa olla oma arengutasandil valmis seda tegema, ta vajab täiskasvanute tuge ja usku. Vanemad, olles küll hooles ja mures oma lapse pärast, ei oma tihti ei kogemust ega ka aega, et selle ülesandega omal jõul toime tulla. Õpetaja osa lapse saatuses, selles, kas ta suudab toime tulla, oma kohta leida ning kujuneda inimeseks, kes suudab olla õnnelik ja leida tee nii iseenda kui ka teiste juurde, on tihti määrava tähtsusega. Sellest ka õpetaja vastutus, mis on võrreldamatult suurem kui paljude teiste elukutsete puhul.

Lähtudes eelnevast on VHK-s distsipliinisüsteemi ülesehitamise aluseks “Toetava distsipliini süsteem”¹¹. Selles süsteemis on õpetaja ülesandeks saavutada, et õpilane saaks tunnustust ja tähelepanu eelkõige positiivse kaudu. Tema ülesandeks on määratleda piirid selgelt ja igapäevase mõistetavalt, nii et karistus, kui see negatiivse käitumise püsimisel vajalikuks osutub, ei ole õpetaja isikliku meelepaha väljavalamise viis, vaid objektiivne paratamatus, mille saabumist ja konkreetset vormi iga õpilane ise võib ette näha. Õpetaja ülesanne on saavutada selle toime järjepidevus. Õpilane peab tundma, et see, et ta on eksinud, ei tekita õpetajas viha, mille tõttu langeb vari tema tulevaste saavutuste peale. Õpetaja ülesandeks on teadvustada, et ei taunita last, vaid kõrvalkaldumisi käitumises ja halbu tegusid. Isiksuse alandamine ja väärikuse haavamine on otseses vastuolus distsipliini nõudega ja ka kooli missioonilise taotlusega.

Õpetaja nõudlikkus iseenda vastu on üheks distsipliinisüsteemi toimimise olemuslikuks komponendiks.

Distsipliinisüsteemi rakendamine eeldab allüksusi läbivat ühtset väärtussüsteemi ja vastastikku toetavaid nõudmisi ja reegleid. Õpetajal on võimalus olla distsipliinisüsteemi rakendamisel edukas ainult siis, kui juhtkonna poolt on loodud selleks tingimused, sh õpetaja tingimusteta toetus juhtkonna poolt süsteemi rakendamisel.

¹¹ Canter, L., *Assertive Discipline (A Take Charge Approach for Today's Educator.)* Canter and Associates, INC. Santa Monica, California U.S.A. (Tõlge VHK raamatukogus: Kindel distsipliin)

CODEX MAGISTRI¹²

Kolleegid Vanalinna Hariduskolleegiumis on lojaalsed VHK-le ja siin tunnustatud põhimõtetele.

Nad taotlevad:

- süvenemist kristlikku eetikasse ning eetiliste põhimõtete järgimist nii suhtlemisel kui ka professionaalses tegevuses,
- vastastikku toetava, intriigivaba õhkkonna kujundamist,
- edu läbi koostöö,
- enesetäiendamist ja -arengut eri- ja ametialal kui ka pedagoogikas ja üldkultuurilises osas,
- kõrget enesedistsipliini ja kokkulepete täpset järgimist.

¹² Praegu kehtiv variant kinnitatud VHK Consiliumis 29.01.98; I variant avaldatud kogumikus "ARTES", Vanalinna Muusikamaja, Tallinn, 1989

ÕPETAJA

Kutsumus

Õpetaja elukutse kuulub nende eluvaldkondade hulka, kus esmasena aktualiseerub kutsumus. Otsused, mida õpetaja teeb, puudutavad vahetult inimeste elu ja saatust.

Inimesele, kellele õpetamine on üks paljudest võimalikest alternatiividest tema elus või lihtsalt elatise teenimise vahend, on vastutus, mis õpetaja elukutsega kaasneb, raske kanda. Peter Jarvis nimetab oma raamatus "Ethics and the Education of Adults in Late Modern Society"¹³ õpetaja elukutset hoolivaks elukutseks.

Kutsumus tähtsustub kui teatud identiteet isiksuse ja tema ühiskondliku realisatsiooni vahel, mille puhul inimene tajub oma missiooni, "kutset" anda oma panust elus just antud kindlal viisil. Ainult oma kutsumust tajudes on lootust, et õpetaja ei seisa marginaalina raskuste ees, mida tema amet endaga kaasa toob, vaid püüab neid ületada ja mõtestada.

Nii kujunevad rahu ja tasakaal õpetaja isikus eelduseks õiglasele ja toetavale suhtlemisele õpilastega, õpetaja osalusele oma õpilaste saatuse kujundamisel.

Sellises, kutsumuse läbi pühendunud seisundis on õpetajal võimalik vältida lõhenemist, mida võib kaasa tuua pidevas suhtlemises tekkiv pingeline ja väsimus.

Eriala

Professionaalsus oma erialal on õpetaja pedagoogilise edukuse eelduseks. Inimene, kellele valitud valdkond pakub huvi ja kes ennast selles valdkonnas ka pidevalt täiendab, nakatab oma huvi ja õppimisvalmidusega ka õpilased. VHK-s peetakse oluliseks, et iga õpetaja taotleks oma alal professionaalsust. Eelistatud on ka õpetajate osalemine oma valdkonna loomingulises ja teadustegevuses (kontserttegevuses, tegevkunstnikena, meistritena oma töökodades, osaleksid uuringutes ja õppevahendite, õpikute väljatöötamisel). Eriala täiustumine ja otsing on refleksioonivahendiks pedagoogitegevusele. Ja vastupidi - ebakompetentsus oma ainevallas sunnib õpetajat ümbritsema oma tegevust saladusega, et ei ilmneks tema küündimatus. Sellises olukorras olev õpetaja toimib autoritaarselt, püüab jätta "kõiketeadja" mulje, õpilaste küsimused on talle häirivaks asjaoluks ning ühised otsingud teadmistevallas välistatud.

Selles mõttes on väga oluline, et õpetaja oleks Meister oma alal, nii et õpilastel oleks tahtmist ja põhjust olla õpipoisi rollis.

Amet

Selleks, et kool kujuneks haridus- ja kasvatusasutuseks, on vaja igal õpetajal täita oma kindlat osa õpetajate kogukonnas. Enamik õpetajaid on klassijuhataja positsioonil, paljudel tuleb juhtida ainesektsioonis mingi valdkonna välja töötamist või osaleda mingi muu protsessi juhtimises koolis kui organisatsioonis.

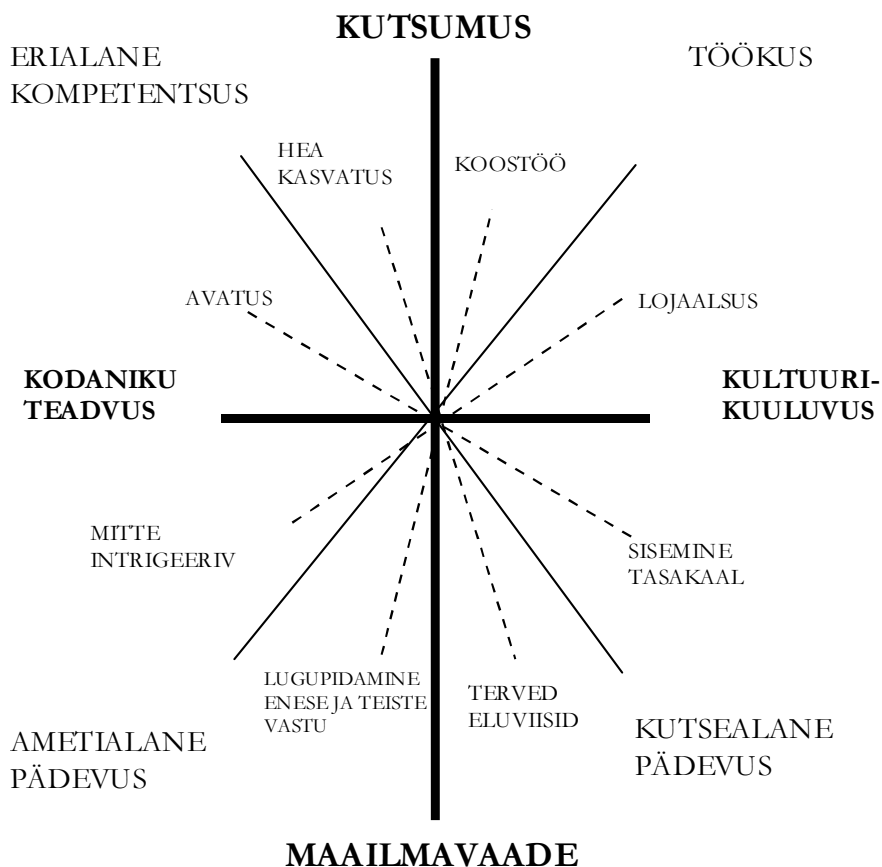
See eeldab ühest küljest hästi välja arendatud organisatsioonistruktuuri kindlalt määratletud tegevusvaldkondade ja vastutusega, teisest küljest kõikide tema liikmete juhtimisealast kompetentsust.

Hariduskolleegiumis on peetud oluliseks luua süsteem, mis toimiks valdavalt iseregulatiivselt ilma liigse administreerimiseta. See saab aga olla võimalik vaid siis, kui on enam-vähem ühtsele maailmapildile tuginev ühtne eesmärgitunnetus, ühtne organisatsiooni kultuur ja avatud ning toimiv organisatsioonilise info süsteem. Siis on võimalik igal ühisest edust huvitatud isikul teha adekvaatseid otsuseid lähtudes

¹³ Ethics and the Education of Adults in Late Modern Society., NIACE, Leicer, 1997

tervikust ja koostöös püstitatud eesmärkidest. Niisugune lähenemine eeldab, et põhirõhk on õpetajatel kui isiksustel; sellel, et nad oleksid piisavalt informeeritud, et neil oleks teada, mida see info tähendab, et oleks kokku lepitud kohustused ja antud nende täitmiseks piisavad õigused.

Õpetajal tuleb arvestada, et tema võimetus osaleda tervikus tulemuslikult sõltub paljudest faktoritest tema enda isikus. Olulisemate karakteristikutena, mis mõjutavad õpetajaks olemist, on toodud VHK arendusseminaril¹⁴ välja järgmised:

¹⁴ VHK Consiliumi arendusseminar 26-27. Veebruar 1999, Loonel

ÕPETAJATE TÄIENDÕPPE SÜSTEEM VHK-s

VHK-s on käsitletud olulisemate täiendõppe valdkondadena “isiksuslikku”, erialast, kutsealast ja ametialast täiendõpet.

”**Isiksuslik täiendõpe**” saab olla käsitletud ainult ülekantud tähenduses, kui teatud soodumuse loomine õpetajatele saavutada mõistmine, rahu ja tasakaal omaenda isikus ning avatus pidevatele otsingutele. Kuigi kellelgi pole õigust vahele segada isiksuse enesemääratlusse ja taotlustesse, on maailmavaatelist positsiooni ja isiksuslikku seisundit peetud VHK seminaridel esmatähtsaks õpetaja töös. Seega loetakse VHK õpetajate täiendõppesüsteemi määravaks komponendiks, nagu eespool mainisime, kultuurikeskkonda, mis pakub isiksusele erinevaid teid endaga kohtumiseks ja maailma avastamiseks.¹⁵

Erialane pädevus on õpetajatel enamasti hea ning kui realiseerub VHK-s püstitatud taotlus, et õpetaja professionaalina tegutseks oma valdkonna edendamises paralleelselt õpetamisega, on tagatud ka tema enesetäiendamine ja kompetentsus erialases mõttes.

Kutsealane täiendus on see, mida nõukogude ajast tulnud õpetaja või siis nõukogudeaegsele väärtussüsteemile tuginevate õppejõudude poolt õpetatud noor õpetaja vajab reaalse sihipärase õppena, et

- suuta mõtestada omaenda pingutusi õpetajana ja aru saada nende tähendusest kultuuri- ja ühiskonnaelus;
- vallata õppemeetodeid toimetulekuks erinevate gruppidega;
- märgata ja toetada iga last, kohandades õpet nii, et see võimaldaks lapsel saavutada parimat vastavalt oma võimalustele.

Selleks, et aidata noori või uut jõudu vajavaid õpetajaid, on loodud õpetaja kutsekursus Miikaeli Ühenduse raames, kus kolleegidega koostöös ei täiustu mitte ainult igäihe individuaalne kutsealane pädevus, vaid formeerub ka võime toimida koostöömeeskonnana. Selle tõttu eelistatakse VHK-s õpetajaid, kes on läbinud MÜ kursused ja taotlevad toimet õpetajate kogukonnas kui tervikus.

Ametialane õpe ja täiendõpe VHK-s lähtub taotlusest toetada iseregulatsiooni teket organisatsioonis. Seega peetakse VHK pedagoogilisest ja juhtimiskontseptsioonist lähtuvat juhtimisalast ettevalmistust vajalikuks kõigile. Konkreetse ametialase spetsiifika paremaks käsitlemiseks toetatakse täiendõppe korralduses VHK tervise- ja teabeteenistuses läbi viidud uuringutele. Juhtimisalast ettevalmistust väljaspool MÜ aktsepteeritakse vaid siis, kui see põhimõtetes langeb kokku VHK-s respekteeitava kontseptsiooniga. Ametialane väljaõpe toimub kursustena MÜ raames. Täiendõpe viiakse VHK-s läbi lisaks MÜ kursustele seminaride, projektide, tööühmade ja programmide raames.

¹⁵ vt Kultuurikeskkond kui VHK pedagoogilise kontseptsiooni osa

INFORMEERITUS JA INFOSÜSTEEMID

Iga VHK organisatsiooni liikme kohustuseks on tagada teiste informeeritus oma tegevusest ja selle resultaatidest ning hoida ennast informeerituna teiste tegevusest. Informeerituse tagamiseks on VHK-s määratletud igapäevase elu korralduse alused organisatsioonilise dokumentatsiooniga¹⁶, tulevikutaotlused arengukavaga, aastalõikes on planeerimise ja koostöö aluseks aasta kalenderplaan ning VHK ühtne tunniplaan.

Informeerituse nädala raames toimuvast tagab kooli **infoleht "Teataja"**, mis ilmub igal esmaspäeval ja mille on-line versiooni saavad kodulehekülje kaudu lugeda ka lapsevanemad ning teised huvilised.

Informatsiooni hoitakse kahes andmekogus, mida kasutatakse vastavalt ametialasele vajadusele:

1. VHK infosüsteem, kus paiknevad:

- õpilaste andmebaas
- õpetajate andmebaas
- vanemate andmebaas
- õpperühmade komplekteerimine
- huvikoolide õppemaksu arvestus
- eksperthinnangud
- uuringud

2. e-kool - õppetöö tulemuste fikseerimiseks ja analüüsiks.

E-kool võimaldab rollipõhiselt näha või ka hallata seda osa õppeinfost, millele kasutajal on õigus. Näiteks õpetaja näeb nende klasside infot, keda ta õpetab, lapsevanem näeb oma lapse hindeid, märkusi, puudumisi ja koduseid ülesandeid, kooli juhtkond näeb peale andmete ka erinevaid koondaruandeid.

Lapsevanemad ja õpilased pääsevad e-koolile ligi kõikidest internetiühendusega arvutitest.

VHK kui tervikorganisatsiooni ning osakondade sisemiseks dokumentide vahetuseks on kasutusel ühiskaustade süsteem.

Avalik informatsioon on kättesaadav üle VHK **kodulehekülje**. Siit saavad erinevad sihtgrupid kätte kooli alusdokumentatsiooni, üldinfo, ligipääsu andebaasidele, VHK Teataja, teavet sündmuste kohta (kalenderplaan), uudiseid.

¹⁶ 1.VHK Põhimäärus, milles sisalduvad allüksuste põhimäärused

2. Töösisekorra eeskirjad

3. Hoolekogu põhimäärus

4. Õppenõukogu põhimäärus

5. Ametijuhendid

6. Protseduurireeglid

7. Pedagoogiline kontseptsioon, sh õppekavad

8. Codex magistri

Informatsiooni operatiivseks edastamiseks õpetajatele ja lastevanematele on loodud **listid**¹⁷ e. postiloendid. Hariduskolleegiumis on peaaegu kõigi postiloendite aluseks meie enda andmebaasis olev info õpetajate, lapsevanemate ning laste e-maili aadresside kohta.

¹⁷ Listide lehekülg <http://lists.colleduc.ee>

ÕPPE INDIVIDUALISEERIMINE VASTAVALT ÕPILASE ARENGUKAVALE

Erinevate võimetega õpilaskontingent VHK-s on kontseptuaalse iseloomuga, kuna laps ei võeta VHK-sse vastu esmajärjekorras mitte võimete, vaid vanemate ja kooli kasvatustaotluste sobivuse alusel. Erinevuste aktsepteerimist võib käsitleda ka pedagoogilise kontseptsiooni konstruktiivse osana.

Kristlikul väärtussüsteemil põhinev kasvatus peab võimaldama lapsel mõista iga inimese väärtuslikkust ja kordumatust ning aitama tal tajuda, et kogukond on rikas ja huvitav, kui koostöös ja vastastikusel respektis seonduvad erinevad inimesed.

VHK üheks ülesandeks on hoida Ladina Kvartalit kui kultuuripiirkonda uuenevana.

Igasse kooliklassi võetakse teatud arv lapsi, kes on paralleelselt astunud ka mõnda VHK huvikooli. See toob veelgi selgemini kaasa erineva võimekuse.

Samuti suurendab võimete erinevust taotlus aktsepteerida igas klassis ka füüsiliste või sotsiaalsete puuetega lapsi. Kuid ainult sel viisil on võimalik tegelikkuses järgida deklareeritud põhimõtet: iga laps on milleski andekas, on vaja leida vaid see valdkond, milles laps võiks kõige paremini realiseeruda. Pedagoogide ülesandeks on aidata tal kujuneda selleks, kelleks ta soovib ja võib saada. Ühtlasi tuleb ületada selleks nõrgad kohad, mis kahtlemata ka igas isikus olemas on.

Et neid põhimõtteid tegelikkuses järgida, viiakse VHK-s läbi lapse arengutrajektoori longitudinaalne uuring. Uuringu käigus on jälgitud erinevatel arenguetappidel avaldunud eelduste seost lapse edasise arengu ja edukusega, samuti loominguilise ja isiksusliku kujunemisega. Iga kolme aasta tagant püütakse saada ülevaade lapse füüsilise, psüühilise ja sotsiaalse arengu tasemest.

Õpetajate eksperthinnangute ja tervise jälgimise põhjal püütakse tagasisidestada lapse käekäiku ning vajadusel korrigeerida tema koormust ja õppekava võimaluste piires. Vajadusel püütakse rakendada eriprogramme ja tugisüsteeme.

Kui traditsiooniliselt on koolis õppeühikuks klass, mitte laps, siis lapse arengut toetava lähenemise korral tuleb sellest paradigmast loobuda.

Rehabilitatsiooni ja integratsiooniprogrammi raames toimub puuetega laste õppeks erivahendite kogumine, õpetajate väljaõppe ja laste õppe korraldamine.

Õppe individualiseerimine õpilase arengu tagamiseks eeldab erinevate õppeüksuste koostööd ühtse arengukeskkonna loomiseks. Kuna õppe individualiseerimine nõuab nii vaimseid kui materiaalseid lisaressursse, siis on tähtis olemasolevate ressursside säästlik kasutamine ja erineva tasandi initsiatiivide (riiklik, munitsipaalne, kodanikualgatuslik) integratsioon sünergilise efekti saavutamiseks.

TUGISÜSTEEMID

Iseenesestmõistetav on tugisüsteemide vajalikkus puuetega laste õppe korraldamisel. Tulenevalt lapse vajadustest on iga kord vaja leida lahendus konkreetsetele muredele.

Eriprogramm on käivitatud pimedate laste õppe korraldamiseks.

Toetamisvajadus on oluline aga kõikide laste puhul, sest nii nagu on igäühel oma anded, on tal ka nõrgad küljed. Paraku saab laps oma tugevad küljed realiseerida vaid siis, kui tal on võimalik toime tulla probleemidega, mis kujunevad takistuseks tema võimete realiseerimisele ning edu saavutamisele.

Nii nagu teisteski koolides on ka VHK-s lastele abiks psühholoog, sotsiaaltöötaja, logopeed, toimib parandusõpe.

Algklassilaste perede abistamiseks on hädavajalikuks kujunenud **päevakeskus**. Vanemad on enamasti tööl ja nii ei ole võimalik neil alati kaasa aidata lapse päeva otstarbekaks kujundamiseks. Päevakeskuse juhataja jälgib laste programme, korraldab nende puhkuse ja iseseisvate tööde tegemise ning hoolitseb selle eest, et nad jõuaksid oma erialatundidesse ja ringidesse õigeaegselt.

Enamasti kujunevad lastel probleemid koolis siis, kui nad on pinges ja ei suuda keskenduda. Sellised õpilased ei suuda tunnis ise ainet omandada ning ei anna võimalust ka teistel õppida. **Rahunemisklass** annab võimaluse õpetajale suunata hädasolev laps rahulikumasse keskkonda, kus temaga individuaalselt tegeletakse, nii et ta oma muredest üle saaks, kui ka ettenähtud õppematerjali omandaks.

Äärmiselt tähtis probleemide ennetamiseks on paindlik järelaitamissüsteem.

Suuremate pereprobleemide puhul on aga hädavajalikuks osutunud elamisvõimalus kooli juures. **Püha Miikaeli Kolleegiumi** toel on VHK õpilastel võimalik elada kas ajutiselt (kui vanemad on reisil) või alaliselt kooli juures **õpilaskodus**.

Vajalikuks on osutunud ka **tugiisikute süsteemi** loomine, sest toimetulemiseks ei piisa tihtipeale üksnes erinevatest meetmetest; olulisem on hoolesolek, isiklik tugi ja nõuanne.

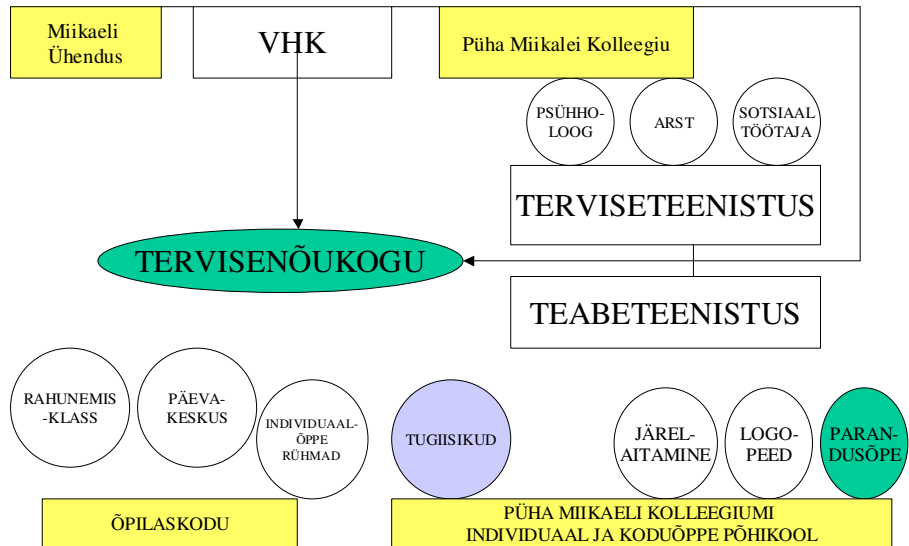
Tänases stressogeenses ühiskonnas on paljude laste pinged kasvanud nii suureks, et hoolimata headest võimetest ei suuda nad õppida tavakoolis. Nii on kolmanda sektori toel loodud ka **Püha Miikael Kolleegiumi individuaal- ja koduõppekeskus**. Siin saavad õppimisvõimaluse lapsed, kes olgu siis tervise või mõne muu mure tõttu tavakoolis oma kohta ei leia.

Suur osa tugitegevustest on korraldatud vabatahtlikkuse printsiiibil ning sellega on seotud nii õpilased, õpetajad kui lapsevanemad.

Hoolivas ja väärikust toetavas keskkonnas on igäühel võimalus olla toeks teisele inimesele, teades samal ajal, et ka oma mures võib loota teiste abile. See vähendab pingeid koolisituatsioonis.

Toetava koolikeskkonna loomiseks on olulised uuringud, mis aitavad korraldada töö- ja taastumistsükleid, arvestades ergonoomiliselt põhjendatud koolipäeva.

TUGISÜSTEEMID VHK - s

SOOKASVATUS

Kool ei saa kontsentreeruda vaid õpilase ettevalmistamisele järgmise kooliastme jaoks. Inimese realisatsioon ühiskonnas toimub enamasti läbi perekonna. Moodsat ühiskonda, eriti aga postsovietlikku ühiskonda iseloomustab perekonnakriis.

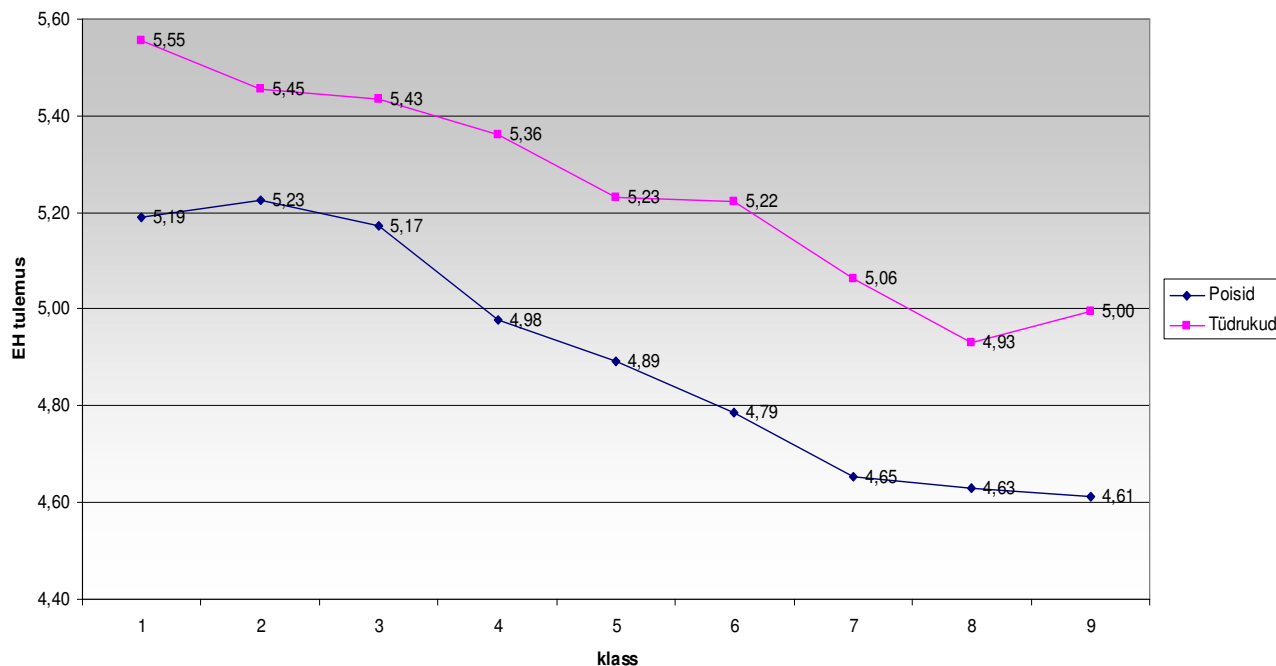
Eestis kasvab väga palju lapsi komplitseeritud või osalistes perekondades ning väga paljusid neist iseloomustab deprivatsioon, seisund, mis omakorda on isiksuslikuks takistuseks noortele tugeva ja hooliva perekonna loomisel tulevikus. Vanemad ootavad koolilt tuge perekonna väärtustamisel ja noorte valmisoleku kujundamisel pereeluks, sh normaalse kõlbelise ja soolise identiteedi kujundamisel.

Kooli valmisolek perekondade toetuseks on aga suhteliselt habras: perekriis on probleem, millest ei ole säästetud ka õpetajaskond.

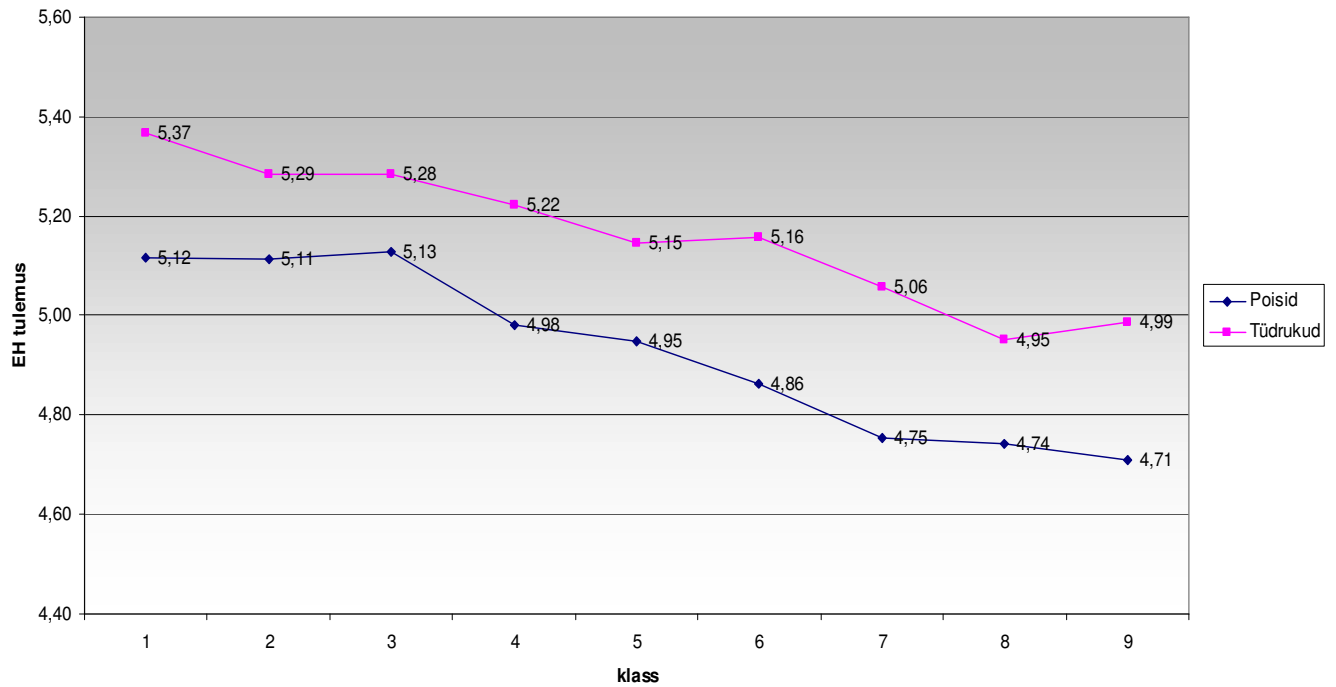
Hoolimata raskustest, peaksid pedagoogid professionaalidena suutma kujundada olukorra, kus kool kui institutsioon toetaks noorte valmisoleku kujunemist peresuheteks soolise identiteedi, vastastikuse mõistmise ja sallivuse ning kõlbelise küpsuse alusel. Perekonda toetavaid väärtussüsteeme ülesehitavalt peaksid toimima koolis nii kasvatussüsteem kui ka sellele tuginev õppekava.

Kuivõrd tütarlaste areng on teatud vanuses kiirem, siis on senine koolipraktika eelistanud viimastel aastakümnetel naissugu. Tunduvalt rohkem on üldhariduskooli alg- ja keskastmes raskustega poisse. Võrreldes poiste ja tüdrukute käekäiku VHK-s läbiviidud eksperthinnangute andmetel (üheksa aasta andmed kogu põhikooli ulatuses) näeme, et poisid on tüdrukutest nii madalama õpimotivatsiooni kui ka akadeemilise edukusega ning ka nende omavahelised suhted on ägedamad.

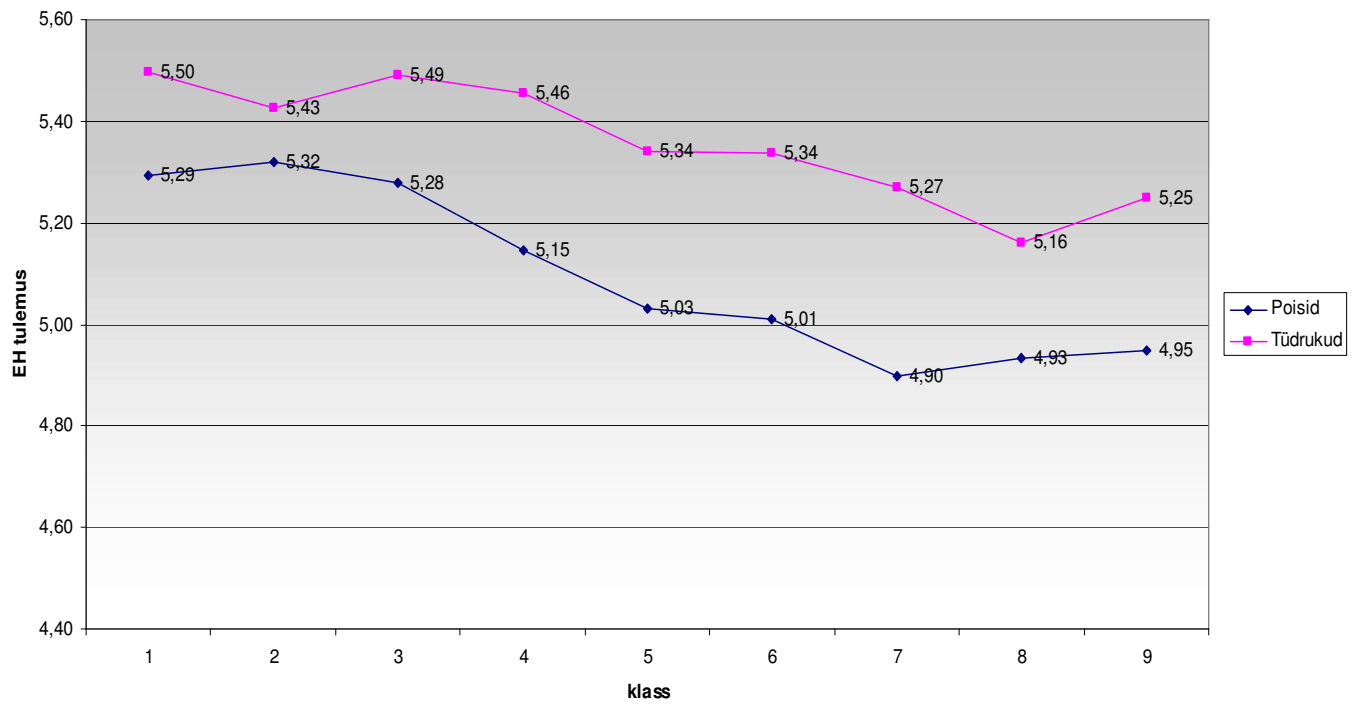
Motivatsiooni indeks: poiste ja tüdrukute võrdlus tasemete kaupa (1995-2004)

Akadeemiline indeks: poiste ja tüdrukute võrdlus tasemete kaupa (1995-2004)

Integratsiooni indeks: poiste ja tüdrukute võrdlus tasemete kaupa (1995-2004)

Tarbimisühiskonna tavakool orienteerub kesksoolistele (võrdõiguslikkuse sildi all!). Kuna meil on enamuses naisõpetajad, kujunevad segaklassis paratamatult tütarlapsed oma eeskujuga eeskätt poiste distsiplineerimise vahendiks. Nii kujuneb välja kooli orientatsioon naiselikku käitumismudelit toetavale väärtussüsteemile, mille üheks tagajärjeks on ka poiste tüdrukutest tunduvalt suurem koolist väljalangevus. Neis tingimustes ei kujune välja sooline polaarsus, sugudevahelisi suhteid iseloomustab lõtvus ja pingestamatus.

Poiste kõrvalejäämine, edutus ja madal enesehinnang ning tüdrukute kindlusetus ja domineerimisvajadus on olulised probleemid. Sageli aga avalduvad need alles edaspidises elus, abieluliste suhete kujunemisel.

Oma koha leidmisel ühiskonnas aktualiseerub karjääri edukuse kõrval tütarlapse valmisolek emarolliks (kultuurikandjaks). Selle rolli väljakujundamisel on mõtet aga vaid siis, kui poistes on valmisolek vastandrolliks. See tähendab, et nad kujunevad meesteks, kes on valmis ustavalt toetama ja kaitsma elu ja väärtustama perekonda. Vastavalt on olulised rõhuasetused soolirollide toetamisel nii õppekava sees kui ka õppe korraldamisel.

Ilmselt on mitmeid pedagoogilisi teid soopoolte alaväärsuse vältimiseks.

VHK-s on poistele ja tüdrukutele võrdsete tingimuste loomiseks poiste ja tüdrukute klassid.

Õppe ülesehitus tüdrukute- ja poisteklassides on põhimõtteliselt erinev.

Kuna aju soolisest eripärast tingituna saavad tüdrukud oma pingeid tunduvalt kergemini verbaliseerida, siis tulevad nad ka koolis palju kergemini toime. Väljalangemine ohustab poisse, kelle puhul stress toob kaasa allaandmise või agressiivsuse ning kelle puhul esineb ka vastavalt rohkem deviantset käitumist. Samal ajal ohustab murdeea kriisi palju rohkem tüdrukuid kui poisse. Viimastel on küll kogu aeg rohkem probleeme, kuid kui neid koheldakse mõistvalt, siis elavad nad murdeea üle koolis suhteliselt valutult. Küll on poistel sügavam kriis vanemate lahutuse korral. Kuna poisid kontsentreeruvad selektiivselt ja nende huvi püsib vaid siis, kui tegevus nende jaoks on põhjendatud, siis on poiste õppe edukaks korraldamiseks eriti oluline aktiivõppe meetodite kasutamine. Poiste õpe eeldab valdavalt deduktiivset lähenemist, tüdrukute oma induktiivset.

Murdeea lõpul, kus arengutasemed enam-vähem võrdsustuvad, jätkub õppekorraldus VHK-s juba teisel alusel: tüdrukud ja poisid grupeeruvad õpperühmadesse selleks ajaks välja kujunenud huvide, mitte soolise kuuluvuse alusel.

Õppe erinev korraldus põhikoolis ei tähenda soolist isolatsiooni, vaid pedagoogilist kontseptsiooni, mille raames tüdrukute ja poiste suhtlemine on korraldatud kindlate rollisuhete alusel. Pedagoogide koostöö klasside integreeritud üritustes ja klassivälises töös omandab selle kontseptsiooni kohaselt eriti olulise koha kooli kasvatussüsteemis. Kutsumusega õpetaja, kes näeb enda töös rohkemat kui lihtsalt igapäevaste tundide läbiviimist ja distsipliiniprobleemi, suudab seda kontseptsiooni reeglina ka teadvustada ja teostada.

ÕPPEKAVA KUI PEDAGOOGILISE KONTSEPTSIOONI OSA

Vanalinna Hariduskolleegeiumi erinevate õppeüksuste (koolide, huviringide) õppekavad moodustavad ühtse terviku, Vanalinna Hariduskolleegeiumi õppekava, mis annab võimaluse eri võimete ja vajadustega õpilastele soodsate õppetingimuste loomiseks nii, et õpilaste erinevad eeldused saaksid realiseeruda nende arengus võimeteks ning arenguraskused (hälbed) oleksid ületatavad isiksuse terviklikkuse realiseerumisel.

Vanalinna Hariduskolleegeiumi integreeritud õppekava ülesehitamisel on silmas peetud järgmisi valdkondi ja põhimõtteid:

Väärtused

Õppekavaga määratletud teadmiste, oskuste ja vilumuste süsteem peaks suhestuma õppija isiksusega ja seonduma tema maailmapildiks selgete väärtuste alusel (VHKs kristlikule eetikale tugineva väärtussüsteemi alusel).

Maailmapildina seondunud teadmised aitavad noorel mõtestada oma eksistentsi, seost ühiskonna, kultuuri ja kõige looduga. Alles sellel taustal saab ta leida oma kutsumuse, tee kuidas koolis omandatu võib realiseeruda tema enda ja teiste hüvanguks.

Väärtussüsteem on integratiivne tegur, mis ühendab õppekavas erinevaid valdkondi. Väärtussüsteemi taustal mõtestatud teadmised lubavad hilisemas elus käsitleda koolis õpitud haridusena ja koolilõpetajat haritlasena.

Kirjasoskus

Kirjaoskus on oskus, mille kaudu lapsele avaneb juurdepääs kogu kultuuripärandile. Selle tõttu on kirjaoskuse saavutamine ka kooli üheks esmaseks ülesandeks. Heal tasemel lugemine ja kirjutamine pole mitte üksnes keeletundide probleemiks, vaid valdkond, mille eest tuleb seista igas õppeaines. On tähtis, et laps mitte ainult ei õpiks formaalselt lugema, vaid et tal kujuneks harjumus ja vajadus lugemise kaudu rikastada oma mõttemaailma ja seonduda kultuuripärandiga, mille eelnevad põlvkonnad loonud on. Kuigi maailm muutub kiiresti ja infot tuleb aina juurde, on tähtis, et kooli orientatsioon ei oleks dominantselt vaid oskusele leida vajalikku infot. Kool on koht, kus uus põlvkond kohtub kultuuripärandiga, et mineviku taustal leida oma tänapäevane identiteet ja selles osas ei suuda teda asendada ükski teine institutsioon ühiskonnas.

Arvutamisoskus

Analoogiliselt kirjaoskusega on arvutamisoskus üks baasoskusi, mis avab inimesele tee paljudesse valdkondadesse ning määrab tema mõtlemisvõime. Selle tõttu on seegi oskus alusoskusena aktuaalne erinevate ainete raames ning vajab nõudlikku ja tähelepanelikku suunamist kui vahend maailma sügavamaks tunnetamiseks.

Õpioskus

Õpioskus on oskus, mis kujuneb lapsel tema arengus nõudliku ja suunava keskkonna toimetel. Sedavõrd kuivõrd inimeste tunnetuslikud teed on erinevad, on ka erinevad õppimisstrateegiad, mis ühe või teise isiku puhul võivad olla tulemuslikud. Laps oma tasemel vajab toetust, et avastada viisi, kuidas paremini õppida ja pingutusi nõudvate

ülesannetega toime tulla. Selle tõttu on oluline, et õpetaja oleks asjatundja, kes suudab märgata lapse võimalusi ja juhtida teda neid kasutama. Õpioskus ehitatakse üles samm-sammult, koolis pannakse sellele alus algklassides korraharjumuste kujundamisega. Õpilase iseseisva tööoskuse kujundamine nõuab õpetajalt vastavat õppe metoodilist ja sisulist planeerimist. Õpioskuse kujunemise üheks oluliseks eelduseks on aja otstarbeka kasutamise ja planeerimise oskus. Selleks, et õpilane õpiks eesmärgipäraselt tegutsema, on oluline, et ta teaks õpetaja plaane ja saaks nii nendega koostööd. Õpilase päevik on tema aja planeerimise esmane vahend. Selle tõttu on oluline, et õpetajate koostöös oleks välja töötatud süsteem, kuidas päevik muutuks õpilase tõeliseks abivahendiks oma õppeülesannete ja ajaajutusega toimetulemisel.

Süvenemisoskus

Üha rohkemate laste juures on muutunud esmaseks probleemiks keskendumisraskused. See probleem on aktualiseerunud kõikjal kaasaegses ühiskonnas, kusjuures põhjustena on käsitletud muutusi väga erinevates valdkondades: alates keskkonnasaastatusest ja toitumisest tulenevast mineraalainete defitsiidist kuni info ja sotsiaalsete probleemideni välja.

VHK-s läbi viidud eksperthinnangud kinnitavad, et see probleem on ka meie üks aktuaalsemaid probleeme. Õpetajad peavad keskendumisraskusi ja kontsentratsioonihäireid kõige sagedamini esinevateks takistusteks lapse arengule ja edukusele koolis. Nii meil kui ka mujal tehtud uuringud näitavad, et see probleem on sagedasem poiste juures. Kuigi on selge, et keskendumisraskuste taga on väga erinevad põhjused, ei tähenda see, et oleks põhjust koolis seda probleemi ignoreerida kui midagi, mis on tekkinud ja peaks ka lahenuma väljaspool kooli. Keskendumisprobleemid ei ole enamasti lapse süü, vaid asjaolu, mille all ta kannatab ja vajab abi.

Tahte kasvatus; oskus endaga toime tulla; positiivne enesehinnang; kindel, kaitstud keskkond; head toetavad suhted, aga samuti ka meditatsiooni kogemus - need on valdkonnad, mille mõjustamise kaudu on võimalik last pedagoogilises protsessis aidata. Samuti saavad õpetaja kui professionaali tähelepanekud olla toeks ja nõuandeks vanematele, kes omamata vastavat ettevalmistust ning olles ise tihti silmitsi isikliku elu raskustega, ei suuda aidata oma last tema raskustes.

Igas aines on võimalik seada ülesandeid nii, et laps õpiks tajuma eesmärki, milleni oleks tarvis jõuda, ning iseennast ja neid vahendeid, mille kaudu seda eesmärki saavutada. Selge arusaam nõutust ja oma võimalustest on eelduseks tahte pingutusele. Sel viisil võivad ainekava ja meetodid, mida erinevate ainevaldkondade teadmiste, oskuste ja vilumuste omandamiseks kasutatakse, olla vahendiks ainete koostöös kujuneva kontsentratsiooni- ja keskendumisvõime kujundamisel.

Kultuuritavade ja käitumisnormide omandamine

Igas kultuuris on olemas "hea kasvatus" mõiste. Meil seostatakse seda "hea lastetoaga" ja peetakse seega esmakuuluvaks just koduse kasvatus juurde. Erinevate maade koolisüsteemidel ja koolitüüpidel on rõhuasetus heade kommete, kultuuritavade ja normide omandamisele olnud väga erinev. Paljudes maades õpetatakse hea kasvatus saavutamiseks lapsi väljaspool kodu kloostrite juures või internaatkoolides. Nii rõhutatakse professionaalsust ja vaimsust kasvatusküsimustes. Eestis on vastavalt kultuuritavadele kommete ja tavade kujundamisel loodetud just kodu peale. Ometi on partnerina tähtsustatud ka kooli. Tänapäeval, kus vanemate

hõivatus on väga suur ja paljudes kodudes kohtutakse pea uneajaks, on kasvanud vajadus sellele valdkonnale tähelepanu pöörata just koolis. Head kombed, oskus toime tulla erinevates situatsioonides, teadmine, kuidas ennast üleval pidada teatris, kinos, raamatukogus, tänaval või kirikus - need on kogemused, mille kujundamine on vajalik paljude laste juures just kooli toel. Õppekavas on palju valdkondi, mida saab edastada nõ erinevas kultuursituatsioonis (teatri-, kiriku-, tänava- jne situatsioonis), kujundades nii ühtlasi ka isiksuse tavade ja käitumisnormide poolt. On oluline, et erinevate ainekavade juures oleks seda jälgitud ja ainete vahel kooskõlastatud.

Oluliseks teguriks kooli kultuurikeskkonna loomisel on akadeemiline riietus, seal hulgas koolivorm.

Koolivormiga hoitakse ära visuaalne müra. Aktualiseerub õppes oluline: tumedal taustal selgelt eralduvatelt nägudelt on kerge välja lugeda infot, mida soovitakse edastada. Samuti soodustab värvimüra puudumine ja tume keskkond keskendumist, millest koolis üha rohkem puudust tuntakse.

Koolivorm on ka kõige käegakatsutavam tee piiride tunnetamiseks. Loobumine eneseväljendusest või (enda varjamisest) üha värvikamate või prestiižikamate rõivaste taha aktualiseerib oma eripära sisulise, mitte formaalse tunnetamise ja realiseerimise. Seda nii õpilaste kui ka õpetajate puhul. Võime vahetada ja kanda rõivast vastavalt erinevatele situatsioonidele (kool, vaba aeg jne) valmistab inimest ette sotsiaalsesse rollidesse sisseminemiseks ja väljatulemiseks ning neis kohase käitumise leidmiseks.

Lõpuks kannab koolivorm endas ka sotsiaalset funktsiooni, rõhutades kuuluvust ja osadust. Kandes koolivormi näitab õpilane, et ta ei pea ennast kaaslastest paremaks ja aktsepteerib neid endaga võrdsena. Nii kujuneb ka riietus üheks akadeemilise keskkonna teguriks, mis loodetavasti ühendab nii õpilasi kui õpetajaid ühtseks akadeemiliseks ringkonnaks.